

ISSN 2311-214 X

Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІОЛОГІЇ, ПСИХОЛОГІЇ, ПЕДАГОГІКИ

№1 (26) 2015

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІОЛОГІЇ,
ПСИХОЛОГІЇ, ПЕДАГОГІКИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Виходить щоквартально

Заснований у 2003 р.

№1(26) 2015

КІЇВ - 2014

УДК 316+159.9+37](082)

Засновник, редакція
та видавець

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Наведено результати теоретичних, прикладних та науково-експериментальних досліджень з актуальними питань соціології, психології та педагогики.
Для науковців, викладачів, соціальних працівників, практичних психологів, студентів.
УДК 316+159.9+37](082)

*Issue deals with the results of theoretical, empirical and scientific-experimental researches in the actual problems of sociology, psychology, pedagogic and social work.
It is of interest to scientists, teachers, social workers, psychologists-practitioners and students.*

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ №9244 від 11.10.2004
Рекомендовано Вищою Атестаційною комісією України

як фахове видання з соціології та психології

(Постанова Президії ВАК України №1 – 05/8 від 22 грудня 2010 року),
педагогіки (Постанова Президії ВАК України №1 – 05/5 від 31 травня 2011 року)

Головний редактор: Судаков В.І.- д.соц. н., проф.

Редакційна колегія:

Куценко О.Д. - д.соц. н., проф., заст. гол. ред., Яковенко Ю.І. - д.соц. н., проф., Горбачик А.П. - к. фіз.-мат. н., доц., Соболевська М.О - д.соц. н., доц., відп. секретарем, Малес Л.В.- д.соц. н., доц., Чепак В.В.- д. соц. н., доц., Коваленко А.Б. – д. психол.н., проф., заст. відп. ред., Бурлачук Л.Ф. – д. психол.н., проф., Швалб Ю.М. - д. психол.н., проф., Данилюк І.В. – д. психол.н., проф., Лещенко М.П. – д. пед.н., проф. заст. відп. ред., Плахотнік О.В.- д. пед. н., проф., Головко Б.А.- д. філос. н., проф., Марушкевич А.А. – д. пед.н., проф., Норкіна О.Ф. – к. пед. н., відп. секретарем.

Рекомендовано до друку
Вченого радію факультету соціології
(протокол № 8 від 25 березня 2015 року)
Вченю радію факультету психології
(протокол № 9 від 26 березня 2015 року)

Адреса редакції, видавця: 03187, Київ-187, пр. Глушкова, 4д, к.501 , тел: 044-521-32-63 ,
e-mail: apspp@ukr.net

ISSN 2311-214X

© КНУ імені Тараса Шевченка, 2015

ЗМІСТ

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ.....	6
Аза Л.О.	6
СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ ЕТНІЧНИХ СУБКУЛЬТУР.....	6
Мороз Є.О.	14
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КОНЦЕПЦІЇ КУЛТУРНОЇ РЕПРОДУКЦІЇ П.БУРДЬЄ: МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ	14
Золотнюк О.П.	21
СОЦІОЛОГІЧНИЙ ДОСВІД ПРЕЗЕНТАЦІЇ ТЕМПОРАЛЬНИХ АСПЕКТИВ ВИМІРЮВАННЯ ДОШЛЮБНИХ ТА ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН	21
Казанжи А. П.	30
РЕАЛІЗАЦІЯ ПІДХОДУ «MIXED-MODE» У ВИБІРКОВОМУ СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ	30
Сидоров М.В.-С.	37
ОСНОВИ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ СОЦІОЛОГІВ: ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ МОДЕЛІ П.Ф. ФЕРХЮЛЬСТА ДЛЯ ПРОГНОЗУ РОЗВИТКУ ПОПУЛЯЦІЇ БЕЗ ЗОВНІШНЬОГО ВПЛИВУ.....	37
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	50
Бургонська С. В.	50
ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСІН В ДІАДІ «ПСИХОТЕРАПЕВТ-КЛІЄНТ» З УРАХУВАННЯМ ОСОБИСТІСНИХ ОСОБЛІВОСТЕЙ КЛІЄНТІВ	50
Іванова Є.О.	57
СИСТЕМНІ ПРОЦЕСИ СІМІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІДЛІТКІВ	57
Кириленко Т. С.	66
Ліошленко О. А.	66
АНАЛІЗ САМОПІЗНАННЯ ОСОБИСТОСТІ В АСПЕКТИ САМОДОПОМОГИ Погорільська Н.І.	66
РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ТА ПСИХОЛОГІЇ В ПЕРІОД РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ.....	74

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	81
Бахмач Л. А.	81
А. М. АЛЕКСЮК ПРО ВСЕБІЧНИЙ ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ	81
Гаврилюк А. В.	86
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ЗАХІДНОЇ НІМЕЧЧИНИ	86
Гук О. Ф.	91
Автомонов П. П.	91
ОПТИМІЗАЦІЯ МОДУЛЬНО-СЕМІНАРСЬКОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ	91
Дубовиць С. М.	98
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОГО СТИЛЮ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ВІКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІКИ	98
Люрина Т. І.	105
ПОЛІКУЛЬТУРНА СФЕРА ОСВІТИ: АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМНИХ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	105
Матвієнко Ю. О.	110
МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ УМІНЬ САМОКОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ	110
Миньківська М. В.	118
ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАГALНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	118
Онищук Л. А.	125
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПОЛОЖЕНЬ, що відображають СТАН ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ	125
Папушин В. А.	131
ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ ВІЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	131
Постернак О. В.	136
САМОМЕНЕДЖМЕНТ У ФОРМУВАННІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УПРАВЛІНЦЯ	136

Саркісова О.Ю.	142
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВІКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІКИ ДО ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО САМОРОЗВИТКУ НА ОСНОВІ ГРУПОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ	142
Тупікова Г. А.	148
СУТНІСТЬ І ФОРМИ ПРОЯВУ ФЕНОМЕНУ ПАТРІОТИЗМУ	148
Федоренко Н. І.	155
ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ У ВІЩІЙ ОСВІТІ: ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	155
Шкарбан Л. В.	161
ПРОБЛЕМА ЛІВОРУКОСТІ В ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ	161

Шкарбан Л.В.^{*}

Київський університет імені Бориса Грінченка, Педагогічний інститут старший викладач кафедри початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін

ПРОБЛЕМА ЛІВОРУКОСТІ В ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

У статті здійснено наукове тлумачення проблеми ліворукості в історії розвитку медичної та психолого-педагогічної науки, розглянуто гіпотези вчених, які пояснюють причини виникнення ліворукості.

Ключові слова: проблема ліворукості, ліворукість, лівшість, амбідекстр

В статье осуществлено научное толкование проблемы леворукости в истории развития медицинской и психолого-педагогической науки, рассмотрены гипотезы ученых, объясняющих причины возникновения леворукости.

Ключевые слова: проблема леворукости, леворукость, левшество, амбидексстр

This article provides a scientific interpretation problems handedness in the history of medical, psychological and pedagogical science, scientists examined the hypothesis that explain the causes of left-handedness.

Keywords: the problem of left-handedness, left-handedness, livshist, ambidexter

Лівші, які могли виділитися в тій чи іншій сфері життєдіяльності, викликали інтерес і зацікавленість навіть у найскладніші для них часи. Кілька десятків історичних особистостей, з-поміж яких були і найвідоміші генії, стали живим свідченням того, що лівша цілком може мати таланти.

П. Берtran

Постановка проблеми. Сучасні тенденції до зростання кількості ліворуких дітей зумовлюють потребу звернути увагу на проблему ліворукості в історії розвитку медичної та психолого-педагогічної науки, оскільки концентрація уваги батьків на тому, що малюк не такий «як усі», приводить багатьох дорослих у зніяковілість і неготовність прийняти чинник ліворукості дитини. Така увага зумовлена, в більшості випадків тим, що батьки не володіють інформацією про ліворукість та психофізіологічні особливості розвитку ліворуких дітей, а також тим що протягом всієї еволюції лівшів, які відрізняються від більшості людей індивідуальними особливостями, викликали інтерес і подив оточуючих. З урахуванням важливості та актуальності зазначененої проблеми маємо на *meti* здійснити аналіз поглядів на проблему ліворукості в історії розвитку медичної та психолого-педагогічної науки, проаналізувати гіпотези вчених, які пояснюють причини виникнення ліворукості.

Аналіз досліджень та публікацій. Ґрунтовне вивчення наукових джерел засвідчило, що проблему навчання, виховання і розвитку ліворуких дітей висвітлено вітчизняними і зарубіжними науковцями в різних аспектах, а саме: врахування індивідуально-психологічних особливостей дітей у навчанні – Т.

^{*} © Шкарбан Л.В., 2015 р.

ISSN 2311-214X Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2015 №1 (20).
Ахутіною, Ж. Заводною, Н. Корсаковою, Ю. Мікадзе, В. Москвіною, Н. Пиласовою, А. Семенович, Е. Симерцікою та інші; особливості функціональної асиметрії мозку – Н. Брагіною, В. Біанкі, В. Деглін, Г. Дейч, В. Леутін, О. Лурія, Д. Льоні, Р. Сперрі, С. Спрінгер, А. Чуприковим та інші; розвиток емоційно-вольової та мотиваційної сфер ліворучих дітей – Н. Батовою, Р. Девідсон, Т. Доброхотовою і Кимури, Е. Хомською тощо.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо за необхідне здійснити наукове тлумачення проблеми ліворукості в історії розвитку медичної та психологої проблема ліворукості не є новою. З позиції нейропсихології, фізіології, психології проблеми ліворукості, її осмислення, формування уявлень про цей феномен відбувалося у декілька етапів. Нагромадження наукових знань зумовило визнання наукового аналізу і осмислення. Як зазначають наукові розвідки, ліворукість а знання про те, що люди розрізняються за здатністю користуватися правою або лівою рукою, виникло, очевидно, разом із народженням свідомості. Найдавніші камено, дерева і кісток, а також наскальних малюнків, які свідчать про ліворукість багатьох учених: істориків, антропологів, біологів, зокрема, Н. Вавілова, П. Под'япольського, Я. Елінека [6].

Проблема існування ліворукості має свою історію і, безумовно, батьки, які займаються вихованням ліворукої дитини, повинні мати уявлення про неї, тому психофізіологічних аспектах. Так, дослідниця Л. Турішева зазначає, що багато проблему ліворукості, хоча ставлення до неї протягом століть було неоднозначним. Марк Аврелій говорив: «Вправляйся, хоча й не мрієш про успіх, праву – до цього привчена» [7, с.19]. Аристотель висунув ідею про відсутність різниці між правою та лівою руками: «Лівий і правий боки схожі за своїми правилами» [7, с.19]. Френсіс Бекон припускає, що існує зв'язок між праворукістю і тотальним транспозицією внутрішніх органів, коли серце розташовується праворуч, печінка ліва і навіть локальна дексטרокардія (правосердіє), з якими спочатку намагалися пов'язати прояви ліворукості, є надзвичайно рідкісними явищами, набагато рідкіснішими, ніж сама ліворукість [7].

На основі ґрунтовного вивчення наукових джерел нами встановлено, що початок епохи Середньовіччя став золотим віком для лівішв. Переписувачі йих створила природа і не примушували бути іншими, тобто правшами. Історичні документи XIII – XIV століття засвідчують, що на початку середніх віків люди ліворукість у середні віки відкидали, ставилися до неї як до шкідливої звички,

162

ISSN 2311-214X Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2015 №1 (26).

суспільство не прагнуло боротися з ліворукими й лівашами, їх не карали й не утискали, ставлення до них було відносно спокійним, іншими словами, презирство мало умовний, символічний характер [7].

Аналіз історичних джерел засвідчив, що 1530 рік можна назвати символічним, оскільки він завершив період толерантного ставлення до лівішв. З часом склалося правило: якщо Ви людина вихована, то всі дії маєте виконувати правою рукою і, звичайно, писати також. Лівша стає невігласом, і його починають перевчати. Саме з цього часу аксіомою стала думка про те, що лівіш обов'язково треба перевчати. Ми встановили, що одним із перших захисників лівішв нового часу був у 1646 р. учений Т. Браун. У свою працю «Лженаука забобонів, або Дослідження безліч загальноприйнятіх догматів і поширеніх істин» він увів розділ «Про праву й ліву руку», який присвятив спростуванню забобонів, однак лівашам праці вченого не допомогли. Вже в XIX ст. багато видатних діячів (М. Юго, Ч. Рід) мріяли зробити з лівої руки другу праву руку, а здатність однаково добре володіти і правою, і лівою рукою отримала назву дворукості або амбідекстрії. М. Юго в 1851 р. опублікував працю, присвячену рівноцінному розвитку обох рук. Ч. Рід у 1878 р. у праці «Прийде Людина» розмірковував так: «Нова людина буде амбідекстром; не просто правшею або лівшою, а людиною, яка вирвалася з тієї пташиної клітки, де панують матері, годувальниці й гувернантки з їхніми язичницькими лічилками й дурними упередженнями проти лівої руки; загалом це буде людина, якою її задумав Господь».

У 1905 р. в Англії було засновано асоціацію «Амбідекстрія, або Дворукість і дворозумінні», метою якої було створення нової людини, яка наслоджується повнотою буття й «примиряє» не лише ліву та праву руки, але й ліву і праву півкулі головного мозку, завдяки чому вдвічі збільшує свій фізичний та інтелектуальний потенціал. Психіатр В. Айленд розглядав питання, чи потрібно насильно примушувати лівшу користуватися правою рукою, і дійшов такого висновку: «Дитина-лівша, яку примушують писати правою рукою, перебуває в тому ж становищі, що й правша, яку примушують писати лівою». Амбідекстр сприймався як людина гармонічна і, можливо, умовно й бездоказово дворукість уважалася запорукою здоров'я та успіху.

Період від останньої третини XIX ст. до закінчення Першої світової війни можна вважати найбільш несприятливим для лівішв. Ворохість до ліворукості ніколи не демонструвалася настільки організовано і агресивно. Це був час сенестрофобії – страху лівої руки, коли до лівішв ставилися як до виродків, гришників. Так, Ч. Ломброзо в 1903 році писав: «...Я не стверджую, що всі ліві – злочинці, але... Ліворукість у поєднанні з багатьма іншими факторами може сприяти розвитку найгірших рис у людині». У 1911 році Е. Штієр представив лівішв як вимиреною частину людської популяції. На його думку, риси виродження в лівішв спостерігаються удвічі частіше, ніж у правшів, а досягнення у соціальному житті в ліворучих набагато менше, ніж у праворучих [4]. Ці та інші подібні псевдонauкові теорії, незважаючи на свою бездоказовість й упереджений аналіз, намагалися пов'язати ліворукість і недорозвиненість, розумову неповноцінність. І лише наслідок Першої світової війни, у результаті якої з'явилося багато людей, що втратили на фронти праву руку та змушені були вчитися володіти лівою рукою, змусили громадськість змінити ставлення до ліворукості. Виникла проблема, як допомогти правшам, якщо робочою залишилася тільки ліва рука. І вже в 1919

163

році в Америці почали поширювати брошуро «Як навчитися писати лівою рукою тим, кому ампутували праву».

Водночас варто зазначити, що лівшів продовжували перевччати користуватися правою рукою, але вже у 20-ті роки ХХ ст. проблема навчання ліворуких дітей набула чималої актуальності. Почали висловлюватися думки про те, що переважання лівої руки є вродженю особливістю, а не набутою, тож намагатися переробити природу лівшів означає наразити його організм на небезпеку «серйозного нервового розладу». Особливий інтерес викликають праці шкільного психолога того часу В. Коварські, яка вважала, що, по-перше, ліворукість – це «не феномен, створений вихованням або наслідуванням, а вроджена природна скильність, постійна й необоротна, яка спостерігається в досить великої частині населення та яку слід поважати» [7, с. 22]; а по-друге, лівша «залишиться лівшою на все своє життя», однак «боротьба за це виснажує силы дитини, змінюючи умови при цьому природного біологічного розвитку та завдаючи організму шкоди» [7, с. 22]. На межі XIX та ХХ ст. ворожість суспільства до ліворукості досягла своєї вершини, набув популярності міф про амбідектрію, і вже у ХХ ст. поступово дедалі активніше обговорювалися переваги лівої руки як руки – розумниці та право кожної лівіші вільно користуватися своєю провідною рукою.

У контексті нашого дослідження варто зазначити, що видатний педагог Н. Сухомлинський наголошував також на необхідності навчати дітей працювати правою, так і лівою рукою. Педагог стверджував, що: «джерела здібності – дарувань дітей – на кінчиках їхніх пальців. Між рукою і мозком – багато зв'язків, які діють двосторонньо: рука розвиває мозок, творячи його мудрість; мозок розвиває руку, роблячи її розумним інструментом творчості, знаряддям і дзеркалом думки. Мій баґаторічний досвід, переконує, якщо найтонші, найрозумніші трудові рухи становуть надбанням не тільки правої, а й лівої руки кількість цих зв'язків зростає, від рук до мозку йде мудрий досвід, який виражені взаємодією предметів, речей, процесів, станів...» [5, с.134]. І далі зазначив: «Протягом семи років я вчив дітей (з 7 до 14-річного віку) працювати обома руками. Діти навчалися володіти двома руками... Майстри працювали обома руками ніби бачили незрівнянно більше в тому ж явищі, що його розглядали ті, які вміли працювати тільки правою рукою» [5, с.135]. Але, варто зауважити, що за радянських часів у суспільстві ліворукість не схвалювалась, а насилано викорінювалася перевчанням дітей у дошкільному та молодшому шкільному віці. Ліворукіх дітей перевчали писати правою рукою, а це в свою чергу вело до різноманітних нервово-психічних розладів, змін асиметрії півкуль головного мозку, а звідси – складна перебудова пізнавальних процесів і новоутворені. У воїнських роках ХХ століття проблема психічного здоров'я ліворуких дітей та підлітків стала предметом дослідження українських учених-ентузіастів. Нами встановлено, що у 1980 році було розпочато науково-громадську кампанію на захист ліворуких учнів від перевчання, виступи в засобах масової інформації: пресі, на радіо та телебаченні, звернення в союзні Міністерства охорони здоров'я і освіти.

У 90-х роках ХХ століття в Україні та інших країнах СНД ліворукіх дітей перестали перевчати, їх кількість збільшилася в 2,5 – 3 рази. Зокрема А. Чуприков одним із перших у своїх дослідженнях звернув увагу на серйозне вивчення невроозів, які виникають у ліворуких учнів під час перевчання їх писати

правою рукою [7]. Результати досліджень ученого засвідчують, що чинник перевчання (декстрастрес) за своєю сутністю є високо специфічним психогенним для виникнення невроозів у ліворуких дітей.

На основі ґрунтовного вивчення наукових джерел, було встановлено, що перший документ, який захищав права ліворуких на переважне використання ними під час письма лівої руки, було надруковано ще в 1985 році. Це методичні рекомендації Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти СРСР, які були розроблені українськими та російськими вченими, у них затверджувалось положення «Про заборону від перевчання ліворуких дітей», яке охороняло їх право на самобутність [7].

На відміну від епохи Середньовіччя, ліворукість стала сьогодні модним явищем – з'явилися чутки, що деякі молоді люди намагаються «перевчатися» з праворукості на ліворукість. У це можна повірити, якщо звернути увагу на широко відомий факт, що ліворукі складають значний відсоток серед визначних особистостей людства. Так, наприклад, серед визначних державних діячів лівашами були Олександр Македонський, Юлій Цезар і Тиберій, Карл Великий і англійська королева Вікторія, Наполеон Бонапарт, Отто фон Біスマрк. Серед американських акторів-зірок список ліворуких очолюють класики Чарлі Чаплін, Гreta Гарбо та Мерлін Монро, серед сучасних акторів-зірок кількість ліворуких просто вражаюча: Джим Керрі, Том Круз, Роберт де Ніро, Анжеліна Джолі, Міла Йовович, Ніколь Кідман, Джулія Робертс, Брюс Уіліс, Сільвестр Сталоне, Вулі Голдберг, Демі Мур та інші. Залишили лівіші свій слід і в філософії – Аристотель і Філіпп Ніцше; в літературі – Ганс Крістіан Андерсон, Льюїс Кероп, Марк Твен, Герберт Уелл і Франц Кафка; в образотворчому мистецтві – скульптурі – Мікладжело і Леонардо да Вінчі; в музиці – Паганіні та Бетховен; в науці – Альберт Ейнштейн і Ісаак Ньютон; у бізнесі – Білл Гейтс та Генрі Форд.

На основі аналізу наукових досліджень нами з'ясовано, що існує низка гіпотез щодо причин виникнення ліворукості. Однією із перших теорій виникнення ліворукості є соціальна теорія англійського вченого С. Джексона, яка була оприлюднена у Лондоні 1905 році. Вчений вважав, що ліворукість є результатом звички, на яку впливають соціальні умови середовища [4]. Незважаючи на суперечливість соціальних інтерпретацій, повністю відкинуту вплив соціуму було помилкою, так як низка даних свідчить про те, що умови життя, суспільні традиції і система виховання завдають переважний вибір провідної руки. О. Федоровська вважає, що регуляція лівого-правого в людині відбувається у першому тримістриді внутрішньоутробного розвитку [6]. В оптимальних умовах нормальне кровопостачання лівої півкулі приходить до утворення нормативної праворукості. В екстремальному середовищі будь-який екологічний чи психолігічний стрес матері створює гіпоксію, пригнічує ліву півкулью ембріона, що призводить до домінування правої півкулі й розвитку ліворукості. За цих умов провідним може стати будь-який із парних органів – нога, рука, око, вухо, нирка тощо. Чим більше парних органів стають асиметричними, тим сильніше виражене лівацтво організму в цілому. Повне лівацтво зустрічається досить рідко, а повні правши складають тільки близько 40% від загальної кількості людей. У переважної більшості людей, незалежно від рукої, домінує права півкуль.

У дослідженнях Д. Бішоп зазначається, що під час визначення провідної руки взаємодіють культурні та біологічні фактори [1]. Серед біологічних чинників,

які можуть впливати на індивідуальну перевагу руки, згадується положення дитини при народженні: помічено кореляцію домінуючої руки у дитини з тим, якій бік у неї при народженні була повернута голівка. Інший значущий момент – як мати тримає дитину під час годування. Згадуються й інші чинники, які дають біологічне пояснення праворукості. Д. Бішоп у своїх працях підкреслює суперечливий характер теорій і досліджень у цій галузі [6].

Р. Кайл вважає також, що неабияку роль у перевазі лівої рукої чи лівої руки має спадковість [3]. Як правило, якщо в родині мати і батько правші, то у них народяться праворуки діти. У ліворуких дітей, зазвичай, хтось із батьків або інших родичів теж є ліворуким, проте придбаний досвід має вплив на формування ліворукості. Сучасні індустріальні культури також сприяють праворукості; іноді на перевагу провідної руки мають вплив і культурні цінності.

На основі зазначеного можемо стверджувати, що ліворукість може бути генетично зумовлено, тобто передаватися спадково від батьків до дитини, компенсаторною, пов'язаною з будь-яким ураженням мозку, найчастіше лівої півкулі та вимушену – спричиненою травмою правої руки.

Висновок. Таким чином, на основі аналізу проблеми ліворукості в історії розвитку науки нами з'ясовано, що ліворукість є індивідуальною особливістю дитини, яка може бути генетично зумовленою, компенсаторною або вимушену. Завдяки своїм нейропсихологічним особливостям ліворуки люди досить часто досягають значних результатів та успіхів. Тож батькам не варто засмучуватись, якщо їхня дитина – ліворука. Варто сприятати її такою, якою вона є, більше уваги звертати на її здоров'я, формувати гармонійно розвиненою, вдосконалювати задатки та здібності і сподіватися, що можливо з часом Ваша дитина стане талановитою і посаде гідне місце у списку знаменитих ліворуких людей.

Список використаних джерел

1. Безруких М.М. Леворукий ребенок в школе и дома / М.М.Безруких. – Екатеринбург: У – Фактория, 2003. – 304 с.
2. Брагина Н.Н., Доброхотова Т.А. Функциональные асимметрии человека. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Медицина, 1988. – 240 с.
3. Кайл Р. Детская психология: Тайны психики ребенка. /Р. Кайл.– СПб.: Прайм–ЕВРОЗНАК, 2002.–416 с.
4. Туріщева Л.В. Дитина-лівша. Діагностика, корекція, підготовка до школи / упоряд. Л. В. Туріщева. – Х. : Вид. група «Основа», 2010 – 192 с.
5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – 304 с. – 2002, – № 1. – С. 96-101.
6. Федоровська О. Левши и будущее человечества // Лучшие страницы педагогической прессы.
7. Чуприков А.П., Гнатюк Р.М., Чуприкова М.А. Асиметрія мозку та ліворукість : монографія / А. П.Чуприков, Р.М.Гнатюк, М. А. Чуприкова. – К. : КММ, 2011. – 140с.

Отримано 20.02.2015 р.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІОЛОГІЇ,
ПСИХОЛОГІЇ, ПЕДАГОГІКИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

№1(26) 2015

Адреса редакції, видавця: 03187, Київ-187, пр. Глушкова, 4д/ к. 501, тел: 521-32-63, e-mail: apspp@ukr.net

Підп. до друку 31.03.2015. Формат 60×84^{1/16}. Папір. офс. Гарнітура "Арієл". Друк. офс. Ум. друк. арк. 9.8. Обл.-вид. арк. 10.4. Наклад 300 прим. Зам. 281.

Віддруковано у видавництві "ЛОГОС" із оригінал-макета видавця
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 201 від 27.09.2000 р.
01030, Київ-30, вул. Богдана Хмельницького, 10, тел. 235-6003